

УДК 343.542.1
343.59

DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.254807>

О. Е. Радутний,
канд. юрид. наук, доц., доцент кафедри
кримінального права № 1
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

РОЗБЕЩЕННЯ ТА РОЗПУСНІ ДІЇ ЗА СТ. 156 КК УКРАЇНИ В КООРДИНАТАХ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ

У статті викладені критичні зауваження стосовно формулювання ст. 156 «Розбещення неповнолітніх» КК України, виявлено її невідповідність положенням Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р., а так само відсутність законодавчого закріплення змісту та обсягу понять «розбещення» (ст. 156 КК України) та «розпусні дії» (ст.ст. 181, 156, 302 КК України), що відповідно до принципу правової визначеності є порушенням вимог ст. 8 Конституції України. Сформульовано тезу про неприпустимість відсилання бланкетної норми кримінального законодавства (ст.ст. 181, 156, 302 КК України) до неконкретизованих норм моралі, яка, зі свого боку, має історично мінливий характер та відрізняється залежно від ставлення до релігії, політичних або корпоративних уподобань, поглядів меншин або представників різних рас, національностей і гендерів тощо. Запропоновано нову редакцію ст. 156 «Розбещення особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку» КК України.

Ключові слова: *статева свобода, статева недоторканість, розбещення, розпуста, сексуальна розпуста, розпусні дії, мораль, норми моралі, правова визначеність, верховенство права, Лансаротська конвенція, потерпіла особа, наукове ворожіння.*

Постановка проблеми й актуальність теми. Відповідно до положень ст. 22 «Розбещення дітей» Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р. (ухвалена в Лансароте, Іспанія, підписана усіма державами-членами Ради Європи, набула чинності у 2010 р., ратифікована Законом України № 4988-VI від 20.06.2012 р., далі – «Конвенція», «Лансаротська конвенція»¹ кожна Сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення криміналізації умисного спонукання дитини, яка не досягла віку, передбаченого

¹ Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (ратифікована з заявами Законом України № 4988-VI від 20 червня 2012 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.

п. 2 ст. 18 цієї Конвенції, спостерігати за сексуальним насильством або діяльністю сексуального характеру, навіть якщо вона не бере в цьому участі.

На рівні чинного законодавства Україна вказана пропозиція знайшла відображення в ст. 156 «Розбещення неповнолітніх» КК України, яка у межах основного складу кримінального правопорушення за частиною першою передбачає відповідальність за «вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку». Таке рішення законодавця виглядає вельми суперечливим і являє собою недостатньо ефективну форму імплементації вищезгаданої конвенційної норми, адже у назві ст. 156 КК України у відповідності до Конвенції йдеться про «розбещення», а між тим її диспозиція оперує зовсім іншим терміном, а саме – «розпуста» (розпусні дії), що разом з неоднаковим визначенням віку потерпілої особи (у назві – неповнолітня, тобто до вісімнадцяти років, у диспозиції – особа, яка не досягла шістнадцятирічного віку) утворює певну системну неузгодженість, перешкоди у прозорому тлумаченні та належній обґрунтованості під час кваліфікації на практиці.

Такі істотні недоліки можуть бути викликані значним поширенням некваліфікованого та безсистемного підходу до внесення змін в чинні нормативні акти, який В. М. Киричко іменує «законодавчим вірусом»², що у свою чергу призводить до сформульованої І. Ф. Коржем «аберації нормативно-правової інформації»³ (свідомого або несвідомого викривлення змісту останньої), подолання негативних наслідків чого у багатьох випадках потребує застосування «наукового ворожіння»⁴ – вимушеного методу тлумачення сучасних нормативних актів, який полягає у відшукуванні незбагненого промис-

² Киричко В. М. Законодавчий вірус у системі КК України: визначення і актуалізація проблеми на прикладі ст. 368-2 КК «Незаконне збагачення». *Проблеми законності*. 2016. Вип. 133. С. 142–151. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.133.70893>; Киричко В. М. Про системні законодавчі віруси і соціальні засади створення нової системи Кримінального кодексу України. *Вісник асоціації кримінального права України*, 2021. № 16. С. 1–26. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/14857>.

³ Корж І. Ф. Аберация нормативно-правової інформації. *Інформація і право: науковий журнал / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін.* Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2021. № 1 (36). С. 9–17.

⁴ Радутний О. Е. Стан інформаційно-законодавчої діяльності на прикладі Кримінального кодексу України. *Інформація і право: науковий журнал / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін.* Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2016. № 3 (18). С. 58–67.

лу та проявленого вищого духу в законодавчих рішеннях зібраних до купи випадкових для певної справи людей, пояснення результатів їх нормотворчої діяльності у системному зв'язку з вже існуючими нормами, намагання власними науковими силами усунути виявлені протиріччя.

Разом з тим, жодні перешкоди не можуть уповільнити рух у напрямку вдосконалення захисту прав людини і громадянина, в тому числі протидії правопорушенням проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, необхідність та нагальність чого у повній мірі обумовлюють актуальність теми обраного наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на ту належну увагу, яку було приділено охороні прав і свобод в сфері статевих відносин у працях В. І. Борисова, Л. П. Брич, А. В. Горностай, О. М. Джужі, Л. В. Дорош, О. О. Дудорова, В. В. Ємельяненка, І. А. Копйової, І. В. Лисенко, Т. Д. Лисько, Р. Л. Максимович, Г. Я. Мартинишина, І. І. Митрофанова, В. О. Навроцького, В. Ю. Омецинської, К. М. Плутицької, О. П. Рябчинської, М. І. Хавронюка, О. В. Харитонової, В. В. Сташиса та багатьох інших, тим не менш, слід визнати наявність факту залишення поза неупередженим дослідженням та розкриттям змісту і обсягу понять «неприродний спосіб» статевих відносин, «розбещення» та «розпуста», перше з яких вже частково втратило свою актуальність у кримінально-правовому аспекті (з урахуванням положень частини 2 та 3 ст. 4 КК України), в той час як останнє її зберігає по відношенню не тільки до ст. 156 КК України, але й щодо ст. 181 «Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів» та ст. 302 «Створення або утримання місць розпусти і звідництва» КК України.

Невиразність судової практики з приводу розглядуваного питання може бути частково пояснена через підвищену чутливість теми. Так, у значній кількості справ опис акту розбещення або розпусних дій має поверховий характер, стосується складу іншого кримінального правопорушення або обме-

жується їх загальним іменуванням (зокрема, див. ухвалу Харківського апеляційного суду від 29.12.2021 р. у справі № 635/8233/21 – «... вчинив дії спрямовані на розбещення малолітньої особи, пропозиції зустрічі, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій, малолітній особі, з метою вчинення стосовно неї будь-яких дій сексуального характеру або розпусних дій, у разі якщо після такої пропозиції було вчинено хоча б одну дію, спрямовану на те, щоб така зустріч відбулася, розповсюдження зображень порнографічного характеру, а також зберігання дитячої порнографії без мети збуту чи розповсюдження»⁵, ухвалу Тернопільського апеляційного суду від 25.11.2021 р. у справі № 597/90/20 – «... спрямовані на вчинення фізичних розпусних дій, в присутності малолітньої потерпілої, ... оголив свої статеві органи та в подальшому оголив статеві органи малолітньої ... далі ліг біля неї на ліжку та почав непристойно торкатися своєю рукою до статевих органів малолітньої потерпілої і схилити її до вчинення з ним певних сексуальних дій ...»⁶ тощо). В інших випадках Єдиний державний реєстр судових рішень відмовляє у доступі до останніх через відповідне посилання – «Інформація заборонена для оприлюднення згідно з пунктом 4 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про доступ до судових рішень»⁷.

Утім, навіть зазначена підвищена чутливість або (та) справедлива вимога неприпустимості зайвої натуралізації не можуть слугувати вибачальною обставиною для нечіткого формулювання або тлумачення заборони (зокрема, яка саме форма поведінки є розбещенням або розпустою на рівні загальнообов'язкового розуміння чи законодавчого закріплення, або у конкретний історично-мінливий проміжок часу суджень щодо певних дій або бездіяльності). Ще в більшій мірі це стосується вимоги відкидання зайвого святенництва

⁵ Ухвала Харківського апеляційного суду від 29.12.2021 р. у справі № 635/8233/21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102499924>.

⁶ Ухвала Тернопільського апеляційного суду від 25.11.2021 р. у справі № 597/90/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101513663>.

⁷ Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80555840>; Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101441992>.

(показної форми благочестя, різновиду морального формалізму і лицемірства) у царині наукових досліджень.

Метою статті є виявлення розбіжностей у формулюванні кримінально-правової заборони (попередження) за ст. 156 «Розбещення неповнолітніх» КК України, пропозиції щодо їх усунення на підґрунті принципу правової визначеності та у системному зв'язку з положеннями Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень ст. 16 Конвенції ООН про права дитини від 20.11.1989 р. (ратифікована Постановою Верховної Ради України № 789-ХІІ від 27.02.1991 р.)⁸ жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність. Дитина має право на захист закону від такого втручання або посягання.

У зв'язку з вищезгаданим протиріччям між назвою («розбещення», «неповнолітня особа») та диспозицією («розпусні дії», «особа, яка не досягла шістнадцятирічного віку») розглядуваної ст. 156 КК України вбачається доцільним виходити з її системного тлумачення у співвідношенні з положеннями Конвенції про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р. (Лансаротська конвенція).

Попри певну зневагу або легковажність практичних працівників щодо чіткого встановлення об'єкту кримінального правопорушення, останній у значній мірі може вказувати на конкретний характер суспільно небезпечних дій або бездіяльності винної особи, зокрема, у формі розбещення або вчинення розпусних дій. Справедливо і навпаки: особливості поведінки особи

⁸ Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 р., Конвенцію ратифіковано Постановою Верховної Ради України № 789-ХІІ від 27.02.1991 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

можуть певною мірою допомогти ідентифікувати об'єкт суспільно небезпечного посягання.

Отже, розташування ст. 156 КК України у Розділі IV «Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» недвозначно вказує на родовий об'єкт розглядуваного кримінального правопорушення, яким виступають суспільні відносини з охорони статевої свободи та статевої недоторканості особи. За загальним правилом основний безпосередній об'єкт завжди є частиною родового, тож його слід виявляти в площині суспільних відносин з охорони статевої свободи та статевої недоторканості особи. У переважній більшості випадків (В. І. Борисов, О. О. Дудоров, О. В. Харитонова та інші)⁹ ним щодо ст. 156 КК України пропонують визнавати статево недоторканість особи. Однак, відносно потерпілої особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, такий самий безпосередній об'єкт можуть мати кримінальні правопорушення, відповідальність за які передбачена статтями 152 «Зґвалтування», 153 «Сексуальне насильство», 154 «Примушування до вступу в статевий зв'язок», 155 «Вчинення дій сексуального характеру з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку», 156-1 «Домагання дитини для сексуальних цілей» КК України.

Індивідуалізувати кримінальне правопорушення за ст. 156 КК України допомагає додатковий безпосередній об'єкт, яким виступають суспільні відносини з належного фізичного, психічного і соціального розвитку потерпілої особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Тож, для наявності суспільно небезпечного впливу на такий розвиток необхідною умовою виступає можливість сприйняття самою потерпілою особою факту вчинюваних з нею розпусних дій незалежно від того, чи надає вона їм відповідну загальноприйнятну

⁹ Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2020. С. 129; Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практ. порадник / О.О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. С. 80.

соціальну оцінку або не усвідомлює їх характеру (зокрема, розцінює як позитивні, негативні або нейтральні).

Виокремлення вказаного об'єкту стає можливим на підставі з'ясування змісту та обсягу поняття «розбещення», яке використовується у назві ст. 156 КК України та розкривається в ст. 22 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р. («під розбещенням дітей слід розуміти прояви умисного спонукання дитини, яка не досягла віку, передбаченого п. 2 ст. 18 цієї Конвенції, спостерігати за сексуальним насильством або діяльністю сексуального характеру, навіть якщо вона не бере в цьому участі»).

На загальнотеоретичному рівні¹⁰ під розбещенням (розтлінням) пропонують розуміти заманювання дитини у вчинення протиправних дій сексуального характеру, викривлене виховання з наголосом на такі акценти, які суперечать загальноприйнятим нормам моралі. Зазначена поведінка може передбачати цілеспрямовані дії, які викликають у потерпілої особи несвоєчасний підвищений інтерес до сексуальності, сексуальні фантазії, відчуття або певні бажання на підґрунті використання допитливості, прагнення пізнання оточуючого світу або недосвідченості дитини. Візуальне враження про явище розбещення надають малюнки відомого французького ілюстратора Мартіна ван Маеле (Martin van Maële, 1863–1926) під загальним гаслом «Розбещення» (Dépravation, 1905 р.) серії «La Grande Danse macabre des vifs» (Великий танець смерті живих).

У тому випадку, коли потерпіла особа не може або не є здатною сприймати факт вчинення щодо неї або іншої особи дій з сексуальною конотацією (напр., суттєво відволікла свою увагу, перебуває у стані звичайного сну, патологічному стані коми або сильного алкогольного чи наркотичного

¹⁰ Розбещення неповнолітніх. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В.Я. Тацій [на ін.]. Харків: Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право / гол. редкол. В.Я. Тацій. С. 852; Соціальна профілактика статевої деморалізації неповнолітніх дівчат в Україні та в Польщі: монографія / А. В. Шиделко; НАПН України, Ін-т проф.-техн. освіти. Київ: КНТ, 2015. С. 189–207.

сп'яніння, неприємності тощо) вбачається передчасним твердження про можливість впливу на її належний фізичний, психічний і соціальний розвиток, в тому числі з огляду на вищенаведені положення ст. 22 Лансаротської конвенції, адже для наявності факту розбещення дитини необхідною умовою є її увага у формі спостерігання за сексуальним насильством або діяльністю сексуального характеру, навіть якщо вона не бере в цьому участі.

Усі зазначені об'єкти кримінально-правової охорони (родовий, основний та додатковий безпосередній) вказують на такий рівень суспільної небезпечності розбещення, який є цілком достатнім для його криміналізації за обов'язкової умови чіткої регламентації об'єктивної сторони розглядуваного правопорушення.

Зовнішній прояв суспільно небезпечної поведінки (об'єктивна сторона) для ст. 156 КК України сформульований у законі як вчинення розпусних дій [щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку].

Утім, цілком логічним виглядає припущення про можливе неспівпадіння понять «розбещення» та «розпуста» (розпусні дії) за своїм обсягом і змістом, коли кожне з них може поглинати інше, або утворювати області перетинання. Не має викликати заперечень також твердження про те, що розбещення завжди потребує уваги з боку потерпілої особи, у той час як розпусні дії можуть бути вчинені незалежно від наявності такої інформаційної взаємодії.

У науково-практичній літературі під розпустою (розпусними діями) пропонується розуміти таку поведінку, що має сексуальний характер і спрямована на задоволення статевої пристрасті або на збудження у потерпілої особи статевого інстинкту¹¹, або є здатною викликати фізичне і моральне розбещення неповнолітніх потерпілих¹². Між тим, задоволення статевої пристра-

¹¹ Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2020. С. 129.

¹² Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практ. порадник / О. О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. С. 80.

расті не завжди вимагає уваги стороннього спостерігача (потерпілої особи), а так само певної інформаційної взаємодії з ним (нею), яка спрямована на викривлення належного фізичного, психічного і соціального розвитку. Формулювання «розпуста, що викликає розбещення» утворює хибне зациклювання понять між собою.

Тож, виявляється, що більше тяжіють до поняття «розбещення» наступні пояснення розпусних дій в аспекті ст. 156 КК України. Так, вважають, що вони можуть бути *фізичними* (напр., оголення статевих органів суб'єкта кримінального правопорушення, потерпілої або третьої особи, непристойні докторкання до статевих органів, які викликають збудження, навчання мастурбації, вчинення або імітація статевого акту у присутності потерпілої особи за умови, що вона свідомо спостерігає за ним тощо), або *інтелектуальними* (напр., цинічні розмови на сексуальні теми, ознайомлення дитини з порнографічними зображеннями, відеофільмами, аудіо продукцією тощо). Фактично, і це повною мірою узгоджується з положеннями ст. 22 Лансаротської конвенції, у більшості проявів вони мають включати в свою орбіту свідомість потерпілої особи, яка не досягла шістнадцяти років.

Між тим, так само як і «розбещення», поняття «розпуста» (розпусні дії) не знайшло свого нормативного закріплення в чинному законодавстві України. Як було зазначено вище, такий стан утворює певні складнощі не тільки по відношенню до ст. 156 КК України, але й щодо ст. 302 «Створення або утримання місць розпусти і звідництва» КК України, а так само щодо ст. 181 «Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів» КК України в частині поєднання з «заподіянням шкоди здоров'ю людей або статевою розпустою» як невід'ємної складової організації або керівництва групою, діяльність якої здійснюється під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів.

Зазвичай, розпусту протиставляють діям, які заслуговують високої моральної оцінки. Так, в якості аморального позиціонується розпусний спосіб життя. – *Та ж ви не повія яка,.. адже вам не пусте в голові, не розпусти* (Коцюб., I, 1955, 45); *Головне для слуг Ватикану – не віра, а гроші, лакомство, розпуста* (Ільч., Козацьк. роду., 1958, 151); *Що ваша душа? Торба, в яку ви збирали гроші, а замість них плодили старців і розпусту. Оце і все, що ви зробили на землі...* (Стельмах, I, 1962, 421). *Кубло розпусти – місце, де панує розпуста. Стародавні римські лазні.. втратили своє гігієнічне значення, перетворившись на кубла розпусти і розсадника венеричних хвороб* (Шк. гігієна, 1954, 13); *Притулок розпусти – те саме, що дім розпусти. Невже Кайтмаза ладиться завести Шафіге до притулку розпусти?* (Тулуб, Людолови, I, 1957, 263). *Зневажання певних правил, законів. – Ой господи, яка розпуста. Яка попсованість! То це вже для їх нема й посту? – аж крикнула баба Зінька* (Н.-Лев., VI, 1966, 361); // *Непокірність, неслухняність. – Чорт його знає, що сталося з народом, — жалівся [Підпара] жінці. – Перше, що скажеш, всяк тебе слуха, а тепер хоч мовчи... така розпуста* (Коцюб., II, 1955, 52)¹³.

Не викликає сумніву той факт, що зміст і обсяг поняття «розпуста» має історично-мінливий характер, одним із своїх ймовірних корінь передбачає значення «розірвання шлюбу внаслідок розведення подружньої пари (розпусти)», за яке розведена жінка неприпустимо об'єктивувалася у відверто негативній конотації. Ознакою розпусти могло вважатися розпущене волосся або зачіска («розпустити коси»). У цьому контексті до нещодавна певна зачіска розглядалася як один із символів впорядкованості душі всередині, що виражене у відповідній формі назовні (самоствердження). Зовнішній вираз (або його відсутність) впорядкованості душі та самоорганізації психіки слугував маркером (не-)відповідності певній аксіологічній шкалі (системі цінностей), в якій «пuste» (розпуста) означало відсутність внутрішньої дисципліни конк-

¹³ Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 7. С. 784. URL: <http://ukrlit.org/slovnnyk/rozputa>.

ретної особистості. Тож, зовсім нещодавно, зокрема, п'ятдесят і менше років тому, публічне обговорення політичних прав окремих категорій населення, жіночого оргазму, носіння коротких спідниць, розкльощених штанів або джинсової одежі, довгого волосся у чоловіків як будівників світлого майбутнього, самостійне подорожування або перебування жінки у закладі харчування без супроводу чоловіка тощо мало потужні перспективи бути чітко визначеним як прояв розпусти.

Між тим, на наших очах поступово змінюється загальне ставлення до багатьох проявів людської поведінки. Так, Всесвітня організація охорони здоров'я у 1992 р. виключила гомосексуальність з міжнародної класифікації хвороб, Папа Франциск активно сприяє толерантному ставленню церкви до одностатевих сексуальних відносин, для підтримки працівників порно індустрії створений і діє Комітет із захисту прав працівників індустрії для дорослих (Adult Performer Advocacy Committee)¹⁴, починаючи з 2006 р. в м. Торонто (Канада) щороку визначають найкращі досягнення феміністської¹⁵ порноіндустрії (Feminist Porn Award¹⁶) тощо.

Але при цьому відсилання бланкетної норми (ст. 156 КК України) до не повною мірою конкретизованих понять моралі або розпусти у певних їх проявах та в аспекті кримінального права є вельми згубним для останнього.

Оскільки зміст та обсяг понять «мораль», «моральні критерії суспільства», «моральні цінності» та «моральні дії», з одного боку, та «розбещення», «розпуста» і «розпусні дії», з іншого боку, не встановлений жодним нормативним актом, в тому числі Законом України «Про захист суспільної моралі» № 1296-IV від 20.11.2003 р., тож зміст і обсяг заборони та можливість будь-якої особи бути обізнаною щодо неї стає доволі неконкретизованим.

¹⁴ Adult Performer Advocacy Committee. URL: <http://www.apac-usa.com/>.

¹⁵ Feminist Porn: Why You Want It, Where to Find It, and How to Enjoy (2017) // <https://apracticalwedding.com/where-to-find-feminist-porn/>; Feminist Porn 101: Your Guide To Empowering Sexytimes (2013). URL: <https://www.bustle.com/articles/10042-feminist-porn-101-your-guide-to-empowering-sexytimes>.

¹⁶ FPA, Feminist Porn Award. URL: <https://www.feministpornawards.com/>.

За такий стан речей (відсутність чітко визначеної заборони або попередження проти вчинення певних конкретних дій¹⁷), з урахуванням засадничого принципу «дозволено все, що не заборонено законом», який поширюється на звичайного громадянина (-ку), на відміну від принципу «заборонено все, що не дозволено законом», який діє лише по відношенню до держави, службових та посадових осіб, вбачається доволі складним вимагати від законослухняного громадянина (-ки) вчинення певних дій або утримання від них з огляду на неприпустимість вчинення розпусних дій. Але яких саме?

Між тим, у науковій літературі зазначають¹⁸, що оскільки поняття моралі у вузькому розумінні або загальної суспільної моралі є суто суб'єктивним, то навряд чи винятково ними можна виправдовувати необхідність встановлення будь-якої кримінально-правової заборони. Мета криміналізації полягає в тому, щоб через визначення переліку заборонених діянь окреслити межі свободи людини в цілому, тобто межі дозволеної поведінки, натомість не імплементувати історично-мінливі погляди на мораль (релігійну, політичну, корпоративну, національну, меншин чи більшості тощо) у кримінальний закон. Якщо це твердження не було б вірне, то у такому випадку подружня зрада, віроломне припинення дружніх відносин чи будь-які інші традиційно недобропорядні акти приватної поведінки мали б бути кримінально караними. Будь-яке втручання, й в найбільшій мірі це стосується кримінально-правової сфери, має бути виправданим. У свою чергу це означає, що законодавець не може мати за єдину причину для криміналізації певні моральні перестороги, які до того ж є не повною мірою конкретизованими.

¹⁷ Протилежним (позитивним) прикладом є чітке формулювання, що закріплене у ст.ст. 115, 185 КК України та інших. Зокрема, умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині може мати наслідком позбавлення волі на строк від семи до п'ятнадцяти років (ст. 115 КК України).

¹⁸ Шевченко С. В. Реалізація принципу пропорційності у криміналізації. *Юридичний вісник*. 2020. № 1 (54). С. 201–206; Березовська Н. Л. Дискримінація залежно від розвитку людини. *Порівняльно-аналітичне право*, № 1, 2017. С. 198–201; Дудоров О., Балабко В. Незаконне проведення абортів: проблеми тлумачення і вдосконалення кримінального законодавства. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 26–32; Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2019. 288 с. тощо.

Відсутність чітко закріплених норм моралі (мінливої корпоративної, релігійної, гендерної, національної, окремих верств населення або прошарків тощо), у тому числі в сфері сексуальних відносин, порушує принцип правової визначеності, зокрема, у тому випадку, коли національним законодавством передбачено юридичну відповідальність за порушення таких норм. У свою чергу, принципом правової визначеності (певності) є загальний принцип права, який гарантує забезпечення легкості з'ясування змісту права і можливість скористатися цим правом у разі необхідності. Одними з його вимог є наступні: прозорість та ясність, чітке формулювання умов, за яких здійснюється обмеження чи позбавлення свободи, обов'язковість оприлюднення нормативно-правових актів тощо.

На неприпустимість порушення вказаного принципу неодноразово звертав увагу ЄСПЛ у своїх рішеннях, зокрема,

- у справі «Гешмен і Герруп проти Сполученого Королівства» (Case of Hashman and Harrup v. The United Kingdom, Application № 25594/94) від 25.11.1999 р.¹⁹ – однією з вимог, яка впливає зі словосполучення «встановлений законом», є передбачуваність, норму не можна вважати «законом», якщо вона не сформульована достатньо чітко, що дає особі можливість керуватися цією нормою у своїх діях;
- у справі «Пухк проти Естонії» від 10.02.2004 р. (Case of Puhk v. Estonia, Application № 55103/00, 10 February 2004)²⁰ – кримінальне право не повинно надмірно тлумачитися на шкоду обвинуваченому, правопорушення має бути чітко встановлено в законі;

¹⁹ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гешмен і Герруп проти Сполученого Королівства» (Case of Hashman and Harrup v. The United Kingdom, заява № 25594/94) від 25.11.1999 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO0564>.

²⁰ The European Court of Human Rights, Case of Puhk v. Estonia, Application № 55103/00, 10 February 2004. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61628>.

- у справі «Слоєв проти України» від 06.11.2008 р., заява № 17283/02 (Case of Yeloyev v. Ukraine)²¹ – суд вважає, що відсутність чітко сформульованих положень ... не відповідає критерію передбачуваності закону;
- у справі «Новік проти України» від 18.12.2008 р., заява № 48068/06 (Novik v. Ukraine)²² – коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності, вимога «якості закону» у розумінні п. 1 ст. 5 Конвенції означає, що коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля.

У справі Case of Litschauer v. the Republic of Moldova (Application no. 25092/15, Strasburg, 13 November 2018, Final 13 Feb 2019)²³ щодо обвинувачення в сутенерстві бізнесмена на ім'я Litschauer, який з території Республіки Молдова продавав веб-шоу з сексуальною конотацією за кордон, ЄСПЛ вказав на наступне: якщо відповідні норми не забезпечують достатніх вказівок і не сформульовані так, щоб відповідати Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, то й заявник не може бути впевненим, законною чи незаконною є його діяльність; невизначеність приписів закону й неготовність прецедентного права до нових ідей у сфері бізнесу спричинили порушення § 1 ст. 5 Конвенції.

У справі «Стіл та інші проти Сполученого Королівства» (Case of Steel and others v. the United Kingdom, рішення від 23.09.1998 р.)²⁴ ЄСПЛ зазначив, що усе право, чи то писане, чи неписане, має бути достатньо чітким, щоб до-

²¹ Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Слоєв проти України» від 06.11.2008 р., заява № 17283/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_433#Text.

²² Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Новік проти України» від 18.12.2008 р., заява № 48068/06 (Novik v. Ukraine). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_442#Text.

²³ Case of Litschauer v. the Republic of Moldova / The European Court of Human Rights (Application no. 25092/15, Strasburg, 13 November 2018, Final 13 Feb 2019). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-187604>.

²⁴ Case of Steel and Others v. the United Kingdom (1999), The European Court of Human Rights / The International Journal of Human Rights, 3:2, 113–116. URL: <https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080%2F13642989908406818>.

зволити громадянинові, якщо виникне потреба з належною порадою, передбачати певною мірою за певних обставин наслідки, які може спричинити певна дія.

Аналогічною щодо принципу правової визначеності (певності) є практика Конституційного Суду України, зокрема, у рішеннях від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 у справі про постійне користування земельними ділянками²⁵, від 1 квітня 2008 року № 4-рп/2008 у справі про Регламент Верховної Ради України Конституційний Суд України²⁶ тощо. Так, у рішенні від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010 закріплено (абз. 3 підп. 3.1 п. 3 мотивувальної частини), що «одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки»²⁷. В іншому рішенні, від 11 березня 2010 року № 8-рп/2010²⁸, також зазначено, що правова визначеність є універсальним правовим началом, дія якого поширюється на такі важливі сфери правовідносини між державою і особою, як реалізація та забезпечення прав і свобод людини і громадянина, встановлення

²⁵ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 р., справа № 1-17/2005 (№ 5-рп/2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text>.

²⁶ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України) від 01.04.2008 р., справа № 1-8/2008 (№ 4-рп/2008). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-08#Text>.

²⁷ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29.06.2010 р., справа № 1-25/2010 (№ 17-рп/2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text>.

²⁸ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125, 129 Конституції України від 11 березня 2010 р., справа № 1-1/2010 (№ 8-рп/2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10#Text>.

юридичної відповідальності, підстав та порядку притягнення до неї, недопустимість дій та бездіяльності, спрямованих на безпідставне обмеження прав і свобод людини, встановлення пропорційності застосованих до особи обмежень, здійснення повноважень органами державної влади у межах, визначених Конституцією і законами України.

З огляду на вищенаведену аргументацію вбачаються підстави для наступного висновку: відсутність чіткої конкретизації у бланкетній нормі КК України (ст. 156 КК України), або в іншому нормативному акті, до якого вона може відсилати, обсягу і змісту понять «розбещення» або «розпусні дії» вказує на невідповідність законодавчого формулювання об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ст. 156 КК України, критерію правової визначеності як складового елементу верховенства права, закріпленого в ст. 8 Конституції України.

Таким чином, формулювання об'єктивної сторони правопорушення за ст. 156 КК України необхідно привести у відповідність з положеннями ст. 22 «Розбещення дітей» Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 25.10.2007 р., в її назві замінити слово «неповнолітніх» на «особа, яка не досягла шістнадцятирічного віку».

У свою чергу, суб'єктивна сторона розглядуваного кримінального правопорушення передбачає прямий умисел щодо вчинення розпусних дій. Його інтелектуальні ознаки полягають в усвідомленні винною особою суспільно небезпечного характеру свого діяння. Усвідомлення означає: 1) розуміння, хоча би у загальних рисах, об'єкту посягання (суспільні відносини з охорони статевої свободи та статевої недоторканості особи, належний фізичний, психічний і соціальний розвиток потерпілої особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку), соціального значення діяння та його суспільної небезпечності; 2) розуміння фактичної сторони того, що вчиняється, всіх обов'язкових елементів об'єктивної сторони кримінального правопорушення (характеру діяння, місця, часу, способу його вчинення та інших обставин); 3) охоплення сві-

домістю того факту, що потерпіла особа сприймає вчинювані щодо неї дії, спостерігає за сексуальним насильством або діяльністю сексуального характеру, навіть якщо вона не бере в цьому участі. Вольовий момент прямого умислу за ст. 156 КК України характеризується бажанням вчинення розбещення або розпусних дій щодо потерпілої особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Бажання є прагненням взяти участь у певному процесі дій або бездіяльності, досягти конкретного результату, ознаки чого обумовлюють свідому і цілеспрямовану поведінку особи.

За ст. 156 КК України інтелектуальний і вольовий моменти прямого умислу обумовлюють прагнення суб'єкта кримінального правопорушення негативно вплинути на свідомість, належний фізичний, психічний і соціальний розвиток потерпілої особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, шляхом вчинення розбещення або розпусних дій. Винна особа прагне відкрито донести до потерпілої особи певне повідомлення сексуального характеру у фізичній або інтелектуальній формі розбещення або розпусних дій. Тож, сприйняття вказаних дій потерпілою особою утворює для суб'єкта кримінального правопорушення принципову і визначальну обставину. Щодо дій винної особи має бути суб'єкт-акцептор (той, хто сприймає) фізичну форму розбещення та розпусних дій (оголення статевих органів суб'єкта кримінального правопорушення, потерпілої або третьої особи, непристойні доторкання до статевих органів, які викликають збудження, навчання мастурбації, вчинення або імітація статевого акту у присутності потерпілої особи за умови, що вона свідомо спостерігає за ним тощо), або інтелектуальну форму розбещення та розпусних дій (цинічні розмови на сексуальні теми, ознайомлення особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, з порнографічними зображеннями, відеофільмами, аудіо продукцією тощо).

У той же час, як було зазначено вище, на кваліфікацію не впливає соціальна оцінка дій суб'єкта правопорушення з боку потерпілої особи, тобто не має значення, чи вважає остання їх прийнятними з точки зору існуючих сус-

пільних поглядів і моралі, неприйнятними або нейтральними. Так само не впливають на кваліфікацію за ст. 156 КК України мотиви, якими керується винна особа (популяризація особистих поглядів на мораль, власне сексуальне задоволення, помста потерпілій особі або її близьким, поступове втягнення у заняття проституцією, корисливий або хуліганський мотив тощо).

У випадку помилки щодо віку потерпілої особи відповідальність за ст. 156 КК України повинна виключатися. Так само є підстави вважати відсутнім склад розглядуваного кримінального правопорушення у тому випадку, коли винна особа вважає, що діє таємно для потерпілої особи, або остання в силу будь-яких зовнішніх або внутрішніх об'єктивних причин не сприймає дій правопорушника (внаслідок перебування уві сні, в стані сильного алкогольного або наркотичного сп'яніння, в комі тощо). У тому випадку, коли суб'єкт кримінального правопорушення прагне оминати деструктивний вплив на свідомість потерпілої особи, її належний фізичний, психічний і соціальний розвиток, наявність інтелектуального та вольового моменту прямого умислу за ст. 156 КК України є неочевидною.

Законом не передбачено мету в якості обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони розглядуваного кримінального правопорушення. Між тим, задля конкретизації інших елементів складу, зокрема, об'єкту та об'єктивної сторони, в її якості можливо розглядати прагнення певним чином вплинути на свідомість потерпілої особи, сформувані певним напрямом її психічного розвитку та соціальної оцінки окремих дій у сфері статевих відносин.

На підставі положень ст. 22 КК України кримінальній відповідальності за ст. 156 КК України підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років. Разом із тим, відсутнє будь-яке нормативне або доктринальне закріплення підходу, відповідно до якого суб'єкт має досягнути повноліття, тобто 18 років. Втім, (не-)здатність у повній мірі розуміти належний вектор психічного розвитку та соціальної оці-

нки окремих дій в сфері статевих відносин може утворити підставу для наукової дискусії.

Крім того, з метою всебічного забезпечення прав потерпілої особи у кожному кримінальному правопорушенні вбачається необхідним замінити слово «потерпілий» чоловічого роду у відповідних відмінках (ч. 2 ст. 156 КК України та інші) на гендерно-нейтральне формулювання «потерпіла особа»²⁹.

Висновки. Індивідуалізувати кримінальне правопорушення за ст. 156 КК України допомагає додатковий безпосередній об'єкт, яким виступають суспільні відносини з належного фізичного, психічного і соціального розвитку потерпілої особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Відсутність чіткої конкретизації у бланкетній нормі КК України (ст. 156), або в іншому нормативному акті, до якого вона може відсилати, обсягу і змісту понять «розбещення» або «розпусні дії» вказує на невідповідність критерію правової визначеності як складового елементу верховенства права, закріпленого в ст. 8 Конституції України. Відсилання бланкетної норми (ст. 156 КК України) до не повною мірою конкретизованих понять моралі, а так само розпусти або розбещення у певних їх проявах та в аспекті кримінального права, є вельми згубним для останнього. З метою подолання системної неузгодженості у формулюванні ст. 156 КК України, приведення чинного законодавства у відповідність з міжнародними зобов'язаннями України та вдосконалення протидії будь-яким формам посягань на належний фізичний, психічний і соціальний розвиток потерпілої особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, в сфері статевих відносин пропонується викласти назву та диспозицію розглядуваної норми у наступній редакції:

«Стаття 156. Розбещення особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку.

²⁹ Радутний О. Е. Чіткість законодавчих формулювань як засіб захисту потерпілого. *Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні: матеріали «круглого столу»* Національної академії правових наук України, 25 квіт. 2013 р. / редкол.: В. І. Борисов (голов. ред.), Б. М. Головкін (заст. голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2013. С. 162–163.

1. Умисне спонукання особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку, спостерігати за сексуальним насильством або діяльністю сексуального характеру, навіть якщо вона не бере в цьому участі, - ...

2. Ті самі дії, вчинені щодо малолітньої особи або вчинені членами сім'ї чи близькими родичами, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілої особи або піклування про неї, - ...».

Перспективи подальших наукових досліджень. З огляду на наріжний принцип правової визначеності потребує подальших досліджень та законодавчого закріплення наукова деталізація, виявлення змісту та обсягу поняття «розбещення» у співвідношенні до поняття «розпуста» (розпусні дії, сексуальна розпуста), що має правове значення не тільки для чинної редакції ст. 156 «Розбещення неповнолітніх» КК України, але й щодо ст. 181 «Посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів» та ст. 302 «Створення або утримання місць розпусти і звідництва» КК України.

Список використаних джерел

1. Adult Performer Advocacy Committee. URL: <http://www.apac-usa.com/>.
2. Case of Litschauer v. the Republic of Moldova / The European Court of Human Rights (Application no. 25092/15, Strasburg, 13 November 2018, Final 13 Feb 2019). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187604>.
3. Case of Puhk v. Estonia / The European Court of Human Rights Application № 55103/00, 10 February 2004. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61628>.
4. Case of Steel and Others v. the United Kingdom / The European Court of Human Rights / The International Journal of Human Rights, 3:2, 113–116. URL: <https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080%2F13642989908406818>.
5. Feminist Porn: Why You Want It, Where to Find It, and How to Enjoy (2017). URL: <https://apracticalwedding.com/where-to-find-feminist-porn/>; Feminist Porn 101: Your Guide To Empowering Sexytimes (2013). URL: <https://www.bustle.com/articles/10042-feminist-porn-101-your-guide-to-empowering-sexytimes>.

6. FPA, Feminist Porn Award. URL: <https://www.feministpornawards.com/>.
7. Березовська Н. Л. Дискримінація залежно від розвитку людини. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 1. С. 198–201.
8. Дудоров О. О. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи (основні положення кримінально-правової характеристики): практич. порадник / О. О. Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Сєверодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2018. 92 с.
9. Дудоров О., Балабко В. Незаконне проведення абортів: проблеми тлумачення і вдосконалення кримінального законодавства. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 26–32.
10. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2019. 288 с.
11. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80555840>.
12. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101441992>.
13. Киричко В. М. Законодавчий вірус у системі КК України: визначення і актуалізація проблеми на прикладі ст. 368-2 КК «Незаконне збагачення». *Проблеми законності*. 2016. Вип. 133. С. 142–151. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.133.70893>.
14. Киричко В. М. Про системні законодавчі віруси і соціальні засади створення нової системи Кримінального кодексу України. *Вісник асоціації кримінального права України*. 2021. № 16. С. 1–26. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/14857>.
15. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (ратифікована з заявами Законом України № 4988-VI від 20 червня 2012 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text.
16. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 р. (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 р., Конвенцію ратифіковано Постановою Верховної Ради України № 789-XII від 27.02.1991 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
17. Корж І. Ф. Аберация нормативно-правової інформації. *Інформація і право: науковий журнал* / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін. Київ: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2021. № 1 (36). С. 9–17.

18. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2020. 768 с.

19. Радутний О. Е. Стан інформаційно-законодавчої діяльності на прикладі Кримінального кодексу України. *Інформація і право*: науковий журнал / редкол.: В. Г. Пилипчук та ін. К.: Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України, 2016. № 3 (18). С. 58–67.

20. Радутний О. Е. Чіткість законодавчих формулювань як засіб захисту потерпілого. *Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні*: матеріали «круглого столу» Національної академії правових наук України, 25 квіт. 2013 р. / редкол.: В.І. Борисов (голов. ред.), Б.М. Головкін (заст. голов. ред.) та ін. Харків: Право, 2013. С. 162–163.

21. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гешмен і Герруп проти Сполученого Королівства» (Case of Hashman and Harrup v. The United Kingdom, заява № 25594/94) від 25.11.1999 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO0564>.

22. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Слоєв проти України» від 06.11.2008 р., заява № 17283/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_433#Text.

23. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Новік проти України» від 18.12.2008 р., заява № 48068/06 (Novik v. Ukraine). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_442#Text.

24. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 92, пункту 6 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України (справа про постійне користування земельними ділянками) від 22.09.2005 р., справа № 1-17/2005 (№ 5-рп/2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text>.

25. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України) від 01.04.2008 р., справа № 1-8/2008 (№ 4-рп/2008). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-08#Text>.

26. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29.06.2010 р., справа № 1-25/2010 (№ 17-рп/2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text>.

27. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів «найвищий судовий орган», «вищий судовий орган», «касаційне оскарження», які містяться у статтях 125, 129 Конституції України від 11 березня 2010 р., справа № 1-1/2010 (№ 8-рп/2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10#Text>.

28. Розбещення неповнолітніх. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; редкол. В.Я. Тацій [на ін.]. Харків: Право, 2017. Т. 17: Кримінальне право / гол. редкол. В.Я. Тацій. С. 852.

29. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 7. С. 784. URL: <http://ukrlit.org/slovnyk/rozpuستا>.

30. Соціальна профілактика статевої деморалізації неповнолітніх дівчат в Україні та в Польщі: монографія / А. В. Шиделко; НАПН України, Ін-т проф.-техн. освіти. Київ: КНТ, 2015. 207 с.

31. Ухвала Харківського апеляційного суду від 29.12.2021 р. у справі № 635/8233/21 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102499924>.

32. Ухвала Тернопільського апеляційного суду від 25.11.2021 р. у справі № 597/90/20 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101513663>.

33. Шевченко С. В. Реалізація принципу пропорційності у криміналізації. *Юридичний вісник*. 2020. № 1 (54). С. 201–206.

REFERENCES

1. Adult Performer Advocacy Committee. URL: <http://www.apac-usa.com/>
2. Berezovska, N.L. (2017). Dyskryminatsiia zalezno vid rozvytku liudyny. *Porivnialno-analitychne pravo*, 1, 198–201 [in Ukrainian].
3. Case of Litschauer v. the Republic of Moldova / The European Court of Human Rights (Application no. 25092/15, Strasburg, 13 November 2018, Final 13 Feb 2019). URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187604>.
4. Case of Puhk v. Estonia / The European Court of Human Rights, Application № 55103/00, 10 February 2004. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61628>.
5. Case of Steel and Others v. the United Kingdom / The European Court of Human Rights / The International Journal of Human Rights, 3:2, 113–116. URL: <https://www.tandfonline.com/action/showCitFormats?doi=10.1080%2F13642989908406818>.

6. Case of Hashman and Harrup v. The United Kingdom / The European Court of Human Rights, Application no. 25594/94, Strasburg. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO0564> [in Ukrainian].

7. Case of Yeloev v. Ukraine / The European Court of Human Rights, Application no. 17283/02, Strasburg. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_433#Text [in Ukrainian].

8. Case of Novik v. Ukraine / The European Court of Human Rights, Application no. 48068/06, Strasburg. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_442#Text [in Ukrainian].

9. Feminist Porn: Why You Want It, Where to Find It, and How to Enjoy (2017). URL: <https://apracticalwedding.com/where-to-find-feminist-porn/>; Feminist Porn 101: Your Guide To Empowering Sexytimes (2013). URL: <https://www.bustle.com/articles/10042-feminist-porn-101-your-guide-to-empowering-sexytimes>.

10. FPA, Feminist Porn Award. URL: <https://www.feministpornawards.com/>.

11. Dudurov, O.O. (2018). Zlochyni proti statevoi svobodi ta statevoi nedotorkanosti osobi (osnovni pologennya kriminalno-pravovoi kharakteristiki): prakt. poradnik. Severodonetsk: RVV LDUVS im. E. O. Didorenka [in Ukrainian].

12. Dudorov, O., Balabko, V. (2012). Nezakonne provedennia abortu: problemy tлумachennia i vdoskonalennia kryminalnoho zakonodavstva. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 4, 26–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2012_4_7 [in Ukrainian].

13. Dudorov, O.O., Khavroniuk, M.I. (2019). Vidpovidalnist za domashnie nasylstvo i nasylstvo za oznakoiu stati (naukovo-praktychnyi komentar novel Kryminalnoho kodeksu Ukrainy) / M. I. Khavroniuk (Ed.). Kyiv: Vaite [in Ukrainian].

14. Ediniy dergavniy reestr sudovih rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80555840> [in Ukrainian].

15. Ediniy dergavniy reestr sudovih rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101441992> [in Ukrainian].

16. Kirichko, V.M. (2016). Zakonodavchiy virus u sistemi KK Ukraini: viznachennya I aktualizasia problem na prikladi st. 368-2 KK Ukraini «Nezakonne zbagachennya». *Problemi zakonnosti, issue 133*, 142–151 [in Ukrainian].

17. Kirichko, V.M. (2021). Pro sistemni zakonodavchi virusi I sozialsni zasadi stvorennya novoi sistemi Kryminalnoho kodeksu Ukraini. *Visnyk asoziazii kriminalnogo prava Ukraini, № 16*, 1–26. URL: <http://vakp.nlu.edu.ua/issue/view/14857> [in Ukrainian].

18. Konvensia Radi Evropi pro zahist ditey vid seksualnoi ekspluatazii ta seksualnogo nasilstva (ratifikovana z zayavami Zakonom Ukraini № 4988-VI vid 20 chervnya 2012 r.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#Text [in Ukrainian].

19. Konvensia OON pro prava ditini vid 20 listopada 1989 r. (red. zi zminami, shvalenimi rezoluzieu 50/155 Generalnoi Asamblei OON vid 21 grudnya 1995 r., ratifikovano Postanovou Verkhovnoi Radi Ukraini № 789-XII vid 27.02.1991 r.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text [in Ukrainian].

20. Korg, I.F. (2021). Aberazia normativno-pravovoi informazii. *Informazia i pravo: naukoviy gurnal*. Kyiv: Naukovo-doslidniy institute informatiki i prava Nazionalnoi akademii pravovih nauk Ukraini, № 1 (36), 9–17 [in Ukrainian].

21. Tatsiy, V.Y., Borisov, V.I., Tutugin, V.I. et al. (2020). Kriminalne pravo Ukraini: Osobлива chastina / V. Y. Tatsiy, V. I. Borisov, V. I. Tutugin (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

22. Radutniy, O.E. (2016). Stan informaziyno-zakonodavchoi diyalnosti na prikladi Kriminalnogo kodeksu Ukraini. *Informazia i pravo: naukoviy gurnal*. Kyiv: Naukovo-doslidniy institute informatiki i prava Nazionalnoi akademii pravovih nauk Ukraini, № 3 (18), 58–67 [in Ukrainian].

23. Radutniy, O.E. (2013). Chitkist zakonodavchih formuluvan yak zasib zahistu potertilogo. *Dergavna politika u sferi zakhistu prav poterpilih vid kriminalnih pravoporushen v Ukraini: materiali kruglogo stolu Nazionalnoi akademii pravovih nauk Ukraini*, 25 kvit. 2013 r. / redkol.: V. I. Borisov (golov.red.), B. M. Golovkin (zast.golov.red.) ta in. Kharkiv: Pravo, 162–163 [in Ukrainian].

24. Rishennya Konstituziynogo Sudu Ukraini u spravi za konstituziynim podannyam 51 narodnogo deputata Ukraini shodo vidpovidnosti Konstituzii Ukraini (konstituzijnosti) pologen statti 92, punktu 6 rozdil X «Perehidni pologennya» Zemelnogo kodeksu Ukraini (sprava pro postijne koristuvannya zemelnimi dilyankami) vid 22.09.2005 r., sprava № 1-17/2005 (№ 5-rp/2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-05#Text> [in Ukrainian].

25. Rishennya Konstituziynogo Sudu Ukraini u spravi za konstituziynim podannyam 50 narodnih deputativ Ukraini shodo vidpovidnosti Konstituzii Ukraini (konstituzijnosti) pologen chastin drugoi, tretjoi chetvertoi statti 219 Reglamentu Verkhovnoi Radi Ukraini (sprava pro Reglament Verkhovnoi Radi Ukraini) vid 01.04.2008 r., sprava № 1-8/2008 (№ 4-pп/2008). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-08#Text> [in Ukrainian].

26. Rishennya Konstituziynogo Sudu Ukraini u spravi za konstituziynim podannyam Upovnovagennogo Verkhovnoi Radi Ukraini z prav ludini shodo vidpovidnosti Konstituzii Ukraini (konstituzijnosti) abzazu vosmogo punktu 5 chastini pershoi statti 11 Zakonu Ukraini «Pro miliziu» vid 29.06.2010 r., sprava № 1-25/2010 (№ 17-pп/2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text> [in Ukrainian].

27. Rishennya Konstituziynogo Sudu Ukraini u spravi za konstituziynim podannyam 46 narodnih deputativ Ukraini shodo ofizijnogo tlumachennya terminiv “nayvishiy sudoviy organ”, «vishiy sudoviy organ», «kasaziyne oskargennya», yaki mistyatsa u stattyah 125, 129 Konstituzii Ukraini vid 11 berez-

nya 2010 r., sprava № 1-1/2010 (№ 8-рп/2010). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-10#Text> [in Ukrainian].

28. Rozbeshennya nepovnolitnih. *Velika ukrainska uridichna enziklopedia: u 20 t.* / Naz. akad. prav. nauk Ukraini, In-t dergavi i prava im. V.M. Korezkogo, Naz. urid. un-t im. Yaroslava Mudrogo, 2017. T. 17: Kriminalne pravo / gol. redkol. V.Y. Tatsiy. 1064 s. [in Ukrainian].

29. Bilodid, I.K. (Ed.). (1970–1980). *Slovník ukraínskoi movi*. Vols. 1–11. Vol. 7. Kyiv: Naukova dumka. URL: <http://ukrlit.org/slovnnyk/rozpuستا> [in Ukrainian].

30. Shydelko, A.V. (2015). *Sotsialna profilaktyka statevoi demoralizatsii nepovnolitnikh divchat v Ukraini ta v Polshchi*. Kyiv: KNT [in Ukrainian]

31. Ukhvala Kharkivskogo apelyazynogo sudu vid від 29.12.2021 r. u spravi № 635/8233/21. Ediniy dergavniy reestr sudovih rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102499924> [in Ukrainian].

32. Ukhvala Ternopilskogo apelyazynogo sudu vid від 25.11.2021 r. u spravi № 597/90/20 – Ediniy dergavniy reestr sudovih rishen. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101513663> [in Ukrainian].

33. Shevchenko, S.V. (2020). Realizasia prinzipu proporziynosti u kriminalizatsii. *Uridichniy visnik, 1 (54), 201–206* [in Ukrainian].

Radutniy O. E. Depravity and lewd acts under Article 156 of the Criminal Code of Ukraine in the coordinates of legal certainty

The article contains critical remarks on the wording of Article 156 «Depravity of minors» of the Criminal Code of Ukraine, reveals its inconsistency with the provisions of the Council of Europe Convention for the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Violence of 25.10.2007, as well as lack of legislation the content and scope of the concepts of «depravity» (Article 156 of the Criminal Code of Ukraine) and «lewd acts» (Articles 181, 156, 302 of the Criminal Code of Ukraine), which in accordance with the principle of legal certainty is a violation of Article 8 of the Constitution of Ukraine. The thesis about the inadmissibility of sending the blanket norm of criminal legislation (Articles 181, 156, 302 of the Criminal Code of Ukraine) to unspecified norms of morality, which, in turn, is historically variable and differs depending on religion, political or corporate preferences, views of minorities or people of different races, nationalities and genders, etc. A new version of Article 156 «Depravity of a person under the age of sixteen» of the Criminal Code of Ukraine has been proposed.

Key words: *sexual freedom, sexual integrity, depravity, debauchery, lechery, sexual lechery, lewd acts, morality, norms of morality, legal significance, rule of law, Lanzarote Convention, victim, scientific divination.*